

LAISVĖS KOVŲ ARCHYVAS

37

SU PARTIZANAIS

□ Antanas Mozeris, 1964 m.

Keturiasdešimt šeštųjų rugpjūčio antroje pusėje nuvykau į Tauragę. Tenykštėje gimnazijoje veikė pusiau privatus vakarinis skyrius. Reikėjo tik pasiteirauti, ar mano prašymas patenkinamas, ar esu įtrauktas į sąrašus. Gavęs teigiamą atsakymą iš mokymo dalies vedėjo, gerai nusiteikęs išėjau į miestą. Bevaikščiodamas išgirdau, kad netoli geležinkelio stoties stovi paruošti prekiniai vagonai žmonėms vežti į Sibirą. Tvirtai nusprendžiau atidėti visus reikalus, kuriuos tėvas man

buvo prisakęs, žiutbūt susirasti tą vietą ir pamatyti. Na, galvoju, eisiu, nors iš tolo palydėsiu savo brolius į kelionę. Paspartinau žingsni Vytauto gatve, tiesiai geležinkelio stoties link. Klausiu vieno, klausiu kito praeivio, kur tie vagonai - niekas nematęs, niekas negirdėjęs. Sutinku aukštą, pražilusį, jau gerokai į septintą dešimtį įkopusį vyrą, su nedidele žila barzdele ir lazda rankoje. Atsiprašau, klausinėju... Peržvelgė jis mane nuo galvos iki kojų ir sako:

- Ten, tuose laukuose, stovi vagonai, dar koks kilometras iki tos vietos. Eik ta kryptimi, tik būk atsargus - visur išdėstyta rusų sargyba.

Nuoširdžiai padėkojau ir pažadėjau, kad būsiu atsargus. Ėjau greitai. Sušilau. Nusivilkęs švarkelį užsimečiau ant peties. Staiga posūkyje pasirodė mašina su kareiviais. Ji važiavo dulkėtu vieškelio miesto link. Tada supratau, kad esu netoli tikslo. Kiek paėjęs girdžiu šaukia: "Kuda idioš?!" (Kur eini?!) Pamačiau šalia vieškelio stovintį kareivį su automatu. Pasukau į dešinę, per dobilieną, lyg niekur nieko einu truputėlį keisdamas kryptį. Vagonai jau matėsi. Jie stovėjo ant atskiros bėgių atšakos laukuose. Aplink vaikščiojo kareiviai, o aš, eidamas dobiliena, vis sukau vagonų link. Netoliese matėsi didelis krūmas. Kryptis buvo pavojinga. Nusprendžiau būtinai pasiekti

krūmą, patogiai įsitaisyti jame ir viską pamatyti. Pasilenkdamas ir pritūpdamas palengva artėjau. Liko gal penkiolika metrų. Matau, ateina tiesiai į mane kareivis. Atsisėdau ir lyg niekur nieko nusiavęs batą ėmiau akmenukui kalti. Priėjęs kareivis kažką kalbėjo, kodėl ir kur privalau eiti. Rodžiau, kad ten ir eisiu. Kareiviui nuėjus arčiau vagonų, palengva nuslinkau prie krūmo. Apsižvalgiau, susiradau kelmą, patogiai atsisėdęs nulaužiau šakas ir pasidariau angą, pro kurią galėčiau viską sekti.

Mačiau tris vagonus. Aplink juos zujo šunys ir kareiviai. Iš priešingos pusės artėjo trys sunkvežimiai, pro kurių aukštus bortus vos kyšojo kareivių galvos. Važiavo labai palengva, klimpdami, tai pirmyn, tai atgal. Pagaliau visos trys mašinos privažiavo vagonus. Dvi sustojo, o trečioji manevravo prie vagono durų. Vienas karininkas, rodydamas ranka, komandavo vairuotojui. Sustojusi mašina dar ilgokai lūkuriavo. Kareiviai atitolo nuo vagono, žiedu išsidėstė aplink vagonus kartu su keturkojais padėjėjais. Trys karininkai vartė kažkokius dokumentus. Vienas iš jų kažką riktėlėjo. Kareivis atrakino vagono duris ir jas atidarė. Vagone nieko nesimatė, tik išgirdau vaikų ir moterų klyksmą. Du vyrai, išokę į vagoną, priėmė vaikus, ryšulius ir nešė juos į vagono gilumą. Per užpakalinį mašinos bortą vertėsi moterys. Kareiviai jas negailestingai stūmė. Klyksmas vis didėjo. Moterys griuvo ant grindų. Kitos laikė kūdikius ant rankų. Vaikų ir moterų klyksmas mane labai sugraudino. Pradėjau verkti. Skausmas pervėrė širdį, kai pamačiau tris vyrus, ant rankų nešančius moterį. Gal ji buvo apalpusi, gal senutė ar sunkus ligonis. Dieve, galvojau, ar užteks jėgų tolimai kelionei. Mintis, jog moteris bus išmesta į pakelės griovį, mane dar labiau prislėgė.

Aukštai virš vagonų pamačiau skraidantį balandį. Jis suko ratus, lyg išlydėdamas, lyg duodamas ženklą, jog lauks sugrižtančių...

Trečią mašiną iškraunant pasigirdo klyksmas. Ant aukšto mašinos borto užšoko mergina, matyt, norėdama pabėgti, bet pripuolęs kareivis šautuvo buože nustūmė ją į vagoną, uždarė girgždančias duris ir užrakino. Priblokštas ėjau atgal verkdamas. Kilo mintis imti į rankas ginklą ir kautis už gimtojo krašto žmones, keršyti okupantui. O balandis suko ratą po rato... Namiškiai vieni erzino, kiti spėliojo, kas man nutiko, bet kai sužinojo, ką mačiau prie vagonų - visi nutilo. Tik tėvas atsidusęs pasakė: "Vaikai, ir mums taip gali būti". Pamotė, pritardama tėvo minčiai, liepė niekur nesikišti.

Vėlai vakare išėjau pas draugą Leoną Pocių. Jis ne kartą buvo užsiminęs apie ryšius su partizanais, nors dirbo Lauksargių milicijoje ir turėjo jaunesniojo leitenanto laipsnį. Draugo neradau namuose, bet įsišnekau su šeimininke, kuri prisiminė vieną Leono gerą darbą.

Šeimininkė pasakojo, jog kartą Leonui išvažiavus į Pagėgius tarnybiniais reikalais milicijos būstinėje suskambo telefonas. Buvo pranešta, kad rusų kareiviai, ginkluoti automatais, plėšia žmones. Leonas, nelaukdamas komandos, pagriebė automatą, sėdo ant dviračio ir išlėkė Šilutės link, kur už trijų ar keturių kilometrų siautėjo rusai. Privažiavęs pirmą sodybą rado verkiančias moteris. Rusai buvo atėmę geriausius rūbus, lašinius, dešras. Moterys nurodė, kokia kryptimi skriaudikai nuėjo. Leonas ėmė vyti. Puskilometrį nuvažiavęs pamatė ginkluotus plėšikus. Kiekvienas nešėsi po maišą. Leonas iššovė porą kartų į viršų, kad kareiviai sustotų, bet jie, peršokę griovį, atsišaudydami ėmė bėgti netolimos sodybos link ir pasislėpė. Leonas atsargiai priėjo gyvenamąją namą. Jam pavyko užlipti į antrą aikštą pietinėje namo pusėje, kur buvo kambarys su dideliu langu, kurį pravėręs pamatė stovinčius kareivius. Leonui buvo likę du šoviniai. Kareiviai pastebėję liepė pasiduoti, bet Leonas tylėjo ir atidžiai juos sekė. Vienas išsitraukė granatą ir metė pro langą. Granata, išmušusi stiklą, nukrito ant palangės, o Leonas delnu nustumė ją ant žemės. Granata sprogo, užmušė du kareivius, o trečiąjį sužeidė. Šis įvykis plačiai nuskambėjo. Kaimo žmonės negailėjo Leonui pačių nuoširdžiausių žodžių.

Pokalbis su šeimininke nutrūko, kai pro langą pamatėme pereinant Leoną ir Pužą. Grįžę iš tarnybos jie pasakojo, kad vėl išvežė dvi grupes klajoklių rusų anapus Nemuno.

Pužas, buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas, išėjo tarnauti į miliciją, kad nereikėtų eiti į rusų armiją. (Žuvo būdamas partizanu.) Kartu pavakarieniavę išleidome Pužą namo, o mudu su Leonu ilgai kalbėjomės. Prisimindamas, ką mačiau Tauragės geležinkelio stotyje, stengiausi Leoną įtikinti, kad man pats laikas išeiti pas partizanus, bet jis įrodinėjo, kad būsiu naudingesnis dirbdamas ryšininku. Buvo vėlus metas. Abu jautėmės pavargę, todėl nutarėme pokalbį atidėti. Leonas, išlydėdamas mane, tvirtai pažadėjo susitikimą su partizanais artimiausiu metu.

Buvo labai tamsu. Ėjau takeliu į plentą, jungusį Tauragę su Tilže.

Abiejuose plento pusėse tamsoje miegojo Lauksargių gyvenvietė, tik dešinėje, dviaukščiame name, kur buvo įsikūrę saugumiečiai, spingojo rausva švieselė...

Rytą, vos šeimai susėdus pusryčiauti, į duris pasibeldė Leonas, uniformotas, tiesiog iš tarnybos, išsikvietė mane į kiemą ir uždėjo ant peties ranką:

- Antanai, turi skubią ir svarbią užduotį. Štai laiškutis, kurį lygiai pirmą valandą privalai pristatyti į Tauragę, kur mergina ant Jūros tilto remontuos dviratį. Stabtelk ir pasakyk: "Juodi varnai skraido", o ji tau atsakys: "Balta gulbelė plaukia". Po šitų žodžių atiduok laiškėlį, bet taip, kad niekas nepastebėtų. Atlik ir važiuok namo. Supratai?

Rankoje laikiau mažytį laiškutį. Pirmą kartą savo gyvenime pajutau atsakomybę, susirūpinimą ir nuovoką, kad čia jau ne vaikų žaidimas. Paskaičiavau, kad tuos septynis kilometrus nuvažiuoti prireiks ne mažiau kaip dvidešimt minučių, žinojau, kad tame kelyje dvi nemažos įkalnės, pridėjau dar dešimt minučių ir išvažiavau numatytu laiku. Artėju prie tilto ir matau: mergina vedasi dviratį. Pamačiusi mane, neva kažką taisydama pasilenkė. Užvažiavęs ant tilto, nulipau nuo dviračio ir priėjau. Pasikeitėme slaptažodžiais. Net nesusostojęs perdaviau laišką, sėdau ant dviračio ir nuvažiavau į kirpyklą. Prieš posūkį žvilgtelėjau atgal, bet merginos ant tilto nebebuvo. Iš kirpyklos dūmiau tiesiog į namus su gera nuotaika - juk pirmoji užduotis įvykdyta!

Pravažiuodamas Lauksargius, vis dairiausi norėdamas pamatyti Leoną, o į miliciją nedrįsau užėiti. Leonas buvo sakęs, kad kokį vakarą užsuks pas mane į namus pasikalbėti. Todėl nutariau nelįsti jam į akis.

Namuose ėjo įprastinis gyvenimas. Tėvas buvo silpnos sveikatos. Visi ūkio darbai griuvo ant mano ir brolio pečių. Maždaug po dviejų savaičių Leonas atvažiavo pas mane, gerai įvertino atliktą pirmąją užduotį, pasiūlė vakare nuvažiuoti į Šakių kaimą susitikti su vyrais. Temstant buvome Šakių kaimo sodyboje, pas Aleksą Jusčių, su kuriuo tą vakarą nuoširdžiai pasikalbėjome. Man patiko jo išmintingumas ir nuoširdumas. Aleksas pasiūlė nueiti į kluoną, kur ilsėjosi partizanai. (Leonas jau buvo išvažiavęs į gretimą kaimą kažkokiais reikalais.) Kluone ant šieno gulėjo daug vyrų. Aleksas, mane privedęs prie lietuviška kario uniforma apsirengusio partizano, pasakė, kad

tai vado pavaduotojas Bijūnas. Supratau, kad Leonas su Aleksu yra kalbėję apie mane. Bijūnas labai draugiškai, maloniai klausinėjo, domėjosi, kaip man sekasi mokytis, vis ragindamas nenutraukti mokslo, patarė daug skaityti poezijos, literatūros. Man buvo įdomu ir džiugu, kad sutikau tokį mokytą, protingą žmogų, galvojau, kad norėčiau ne kartą su juo susitikti. Iš kalbos supratau, kad jis - pradinės mokyklos mokytojas, dirbęs kažkur Žygaičių valsčiuje, ir kad neblogai išmano mediciną, nes vasaros metu renka vaistažoles. Daug kalbėjo apie sportą, pasakojo, jog yra išugdęs gerų lengvaatlečių, sudaręs krepšinio komandą... Matydamas smurtą, melą išėjęs partizanauti, nors jam niekas negrėsė.

Bijūno pasakojimą nutraukė triukšmingai įsiveržęs Leonas su ryšuliais. Laikraščius, žurnalus ir porą knygų perdavė Bijūnui, dvi poras sutaisytų batų pasiėmė partizanai, o mažą ryšulėlį, papuoštą rūtos šakele, perdavė Klevui - aukštam, dailiai pakirptais ūsiukais mėlynakiui vyrukui. "Čia nuo mylimosios," - šyptelėjęs pasakė Leonas. Kluone kilo šurmuly: vieni griebėsi laikraščių, kiti - žurnalų, o šeimininkė Zosė Jusčienė įėjo su puodais ir indais kviesdama visus vakarienės. Aleksas dėstė lėkštes ant grindinio, o Zosė pilstė sriubą. Bematant "stalas" buvo paruoštas. Vyrai ėjo ir sėdo, tik aš nežinojau, ką daryti, nes Leonas vis kalbėjosi su Bijūnu. Aleksas priėjo ir paėmęs mane už rankos nusivedė prie stalo. Aš atsikalbinėjau, bet jis ir klausyti nenorėjo - pasodino šalia savęs ir visiems tarė maždaug taip: "Mes turime svečią Antaną. Tai - pirmoji jo vakarienė su partizanais. Antanas jau vykdo užduotis, o priesaiką duos vėliau, kai būsime iškilmingiau pasirošę". Leonas pertraukė Aleksą, šypsodamasis pasakė, kad iškilmės bus kaunantis su priešu. Grįžtant namo Leonas man aiškino, kad 1940 metais Lietuva padariusi istorinę klaidą: valstybė turėjo ginklu pasipriešinti rusų armijai. Tada pirmą kartą išgirdau tokius kaltinimus Lietuvos vyriausybei, vėliau tai kartojo kalėjimuose. Su Leonu nesiginčijau, tik vis galvojau apie Bijūną ir Aleksą, kuriais buvau susižavėjęs. Atrodė, kad iš jų pasisėmiau stiprybės ir gėrio...

Rudenio pabaigoje sugalvojau nuvažiuoti į savo tėviškę - Mozeriškes. Norėjau aplankyti savo artimus giminaičius Zosę ir Joną Zakarauskus, taip pat vaikystės ir jaunystės draugą Steponą Žičkų. Susisiektis tada buvo nelengvas, maršrutinių autobusų beveik nebuvo. Todėl teko keliauti rusų kariniais sunkvežimiais - "paputnomis",

kurie važinėjo maršrutu Tilžė-Tauragė-Šiauliai. Vairuotojai mielai paveždavo, nes mūsų žmonės jiems atsilygindavo, o kai kas ir naminės buteliuką duodavo. Todėl sekmadienį išsiruošęs į Lauksargius greit patekau į rusų kariškių mašiną ir už gero pusvalandžio atsidūriau ties Batakių vieškelio, netoli buvusio eigulio Midvikio sodybos. Su jo sūnumi Bronium vienerius metus mokiausi Pužų pradinėje mokykloje. Vėliau, vokiečių laikais, susitikdavome Norkiškėje. Užsukau pas seną draugą Bronių. Nuoširdžiai ir atvirai išsikalbėjome apie partizaninę veiklą, nes abu buvome ryšininkai ir tarp mūsų nebuvo jokių paslapčių. Iš Broniaus sužinojau, kad buvęs mano kaimynas Jonas Gaidauskas iš Šiaudinės kaimo yra Kęstučio apygardos štabo darbuotojas, vienas patikimiausių apygardos vado Juozo Kasperavičiaus-Visvydo žmonių.

Šis susitikimas su Bronium pakeitė mano planus - tvirtai nutariau apsilankyti Šiaudinės kaime pas Gaidauskus. Joną radau namuose. Susitikę po daugelio metų, turėjome apie ką pasikalbėti. Jonas man padarė didelį įspūdį savo sugebėjimu perteikti mums, jaunuoliams, Tėvynės meilę, pareigą aukotis ir ginti savo gimtąjį kraštą. Po malonaus susitikimo skubėjau į namus. Jaučiausi laimingas, kad Jonas Gaidauskas-Breivė manim patikėjo ir pakvietė užteiti bet kada.

Sugrįžęs į Lauksargius, užėjau pas Leoną ir viską jam papasakojau. Jis sakė, kad viską pranešęs būrio ir rinktinės vadovybei. Po kurio laiko apsilankęs pas vyrus jaučiau jų dėmesį.

Pas Joną-Breivę apsilankydavau vis dažniau. Kartą jis paprašė dalyvauti operacijoje suimant čekistams ištikimą Gedvilą. Būrelis ginkluotų vyrų patraukėme jo sodybos link, bet eidami sužinojome, kad didelės rusų kariuomenės pajėgos siaučia Pužų ir Puželių kaimuose. Pasitraukėme neįvykdę užduoties...

Partizanai prieš pat Kalėdas buvo apsistoję nakvynės Griežėnų kaime pas ūkininką Petrauską. Mudu su Leonu atvažiavome dviračiais. Aš atgabenau paketą rūbų, kuriuos buvo perdavusi ryšininkė, sutikta ant tilto. Kluone radome gulinius ant šieno penkis partizanus. Atokiau nuo jų su knyga rankose gulėjo būrio vadas Mindaugas. Paketą su apatiniais rūbais perdaviau vienam iš partizanų.

1947 metų pradžioje rinktinės ir būrio vadovybė pasiuntė mane pas Breivę gauti leidimą sunaikinti Griežpelkių kaime įsikūrusį čekistų štabą - "stribelnyčią". Metai prasidėjo neramiai: artėjo rinkimai į

LTSR Aukščiausiąją tarybą. Respublikiniai ir vietiniai laikraščiai - tarp jų ir klaipėdiškis "Raudonasis švyturys" - mirgėjo "tautų tėvo", "generalisimo" nuotraukomis, o Priekulės rinkiminėje apygardoje Nr. 68 Stalinas buvo iškeltas kandidatu. Stalino liaupsinimas visus žmones nuteikė priešišškai.

Tauragėje pasirodė atsišaukimai: "Kas balsuos - tas nealsuos". Ypač aktyvūs lapelių platintojai buvo gimnazistai. Atsišaukimų iš Tauragės į Lauksargius ir Pagėgių gimnaziją parveždavau ir aš. Suaktyvėjo partizanų būriai: tai vienur, tai kitur pagrasindavome aktyvistiems ir komjaunuoliams. Rinkimai turėjo įvykti vasario devintąją. Papildydami įgulos gretas Lauksargiuose iš anksto pasirodė žaliakepuriai pasieniečiai.

Turėdami leidimą Griežpelkių stribelnyčiai sunaikinti, už kelių dienų šią operaciją suorganizavome. Susirinko nemažai vyrų. Gavau automatą ir aš. Iš tolo ėmėme supti pastatą, bet pamatę šokinėjančius per langus kareivius ir stribus, pradėjome šaudyti. Jiems pavyko pabėgti, nes už lango buvo krūmai. Vėliau sužinojome, kad tik vienas kareivis buvo sunkiai sužeistas. Iš mūsiškių niekas nenukentėjo-

Įsimintina man buvo sausio šešioliktoji. Kartu su Leonu nuvažiavome į Šakių kaimą pas ūkininką Selvenį, kurio šeima buvo patriotiškai nusiteikusi. Kieme mus pasitiko Selvenytė ir maloniai pakvietė vidun, kur radome būrį vyrų: vadą Mindaugą, Bijūną, Aleksą Jusčių ir kt. Būrio vadas aiškino tarptautinę padėtį, kalbėjo apie rinkimus, būrio ir rinktinės reikalus. Pokalbis buvo ramus, nuoširdus, draugiškas. Paskutinis kalbėjo Leonas. Pristatęs mane kaip jau išbandytą kovose, jis kreipėsi į vadą siūlydamas priimti į partizanų gretas ir, paėmęs už rankos, nusivedė prie stalo, prie kurio sėdėjo vadas ir Bijūnas, o ant stalo į ažuolį stovelį buvo įkišta trispalvė vėliavėlė. Vadas atsistojo ir paaiškino, kaip viską atlikti. Buvau be galo sujaudintas, kai pakėlęs ranką ir ištiesęs du pirštus kartojau vado žodžius - savo priesaiką. Po to paėmiau nuo stalo Lietuvos Trispalvę ir priklausęs pabučiavau. Vadas pirmasis mane pasveikinęs pasakė, kad priklausau Kęstučio apygardos Mindaugo būriui, o mano slapyvardis bus Perkūnas. Pasveikino Bijūnas, Aleksas net pabučiavo. Šveikino visi.

Vasario pabaigoje kartu su Broniumi nuvažiavome pas Breivę į Šiaudinę. Bronius jau dirbo Tauragėje vairuotoju ir atitrūkęs nuo

darbų važiuodavo ryšio su partizanais reikalais. Jonas mums priminė, kad planuojamas Tauragės spaustuvės puolimas. Mes su Bronium sutikome talkininkauti šioje operacijoje. Kas galėjo patikėti, jog tai paskutinis mūsų susitikimas.

1947 m. balandžio 9-ąją žaibo greitumu apskriejo žinia, kad išduotas Kęstučio apygardos štabas. Apygardos vadas Juozas Kasperavičius-Visvydas ir partizanas Bijūnas nenorėdami patekti priešui susisprogdino nespėję sudeginti visų dokumentų. Joną Gaidauską-Breivę balandžio 10-ą sučiupo namuose. Išdavystė buvo didžiulis smūgis partizanams ir ryšininkams. Būrio vyrai ir Leonas man patarė laikinai pasišalinti iš namų, bet aš to nepadariau, nes tikėjau, kad Jonas-Brcivė neišduos nei manęs, nei Broniaus, nors Tauragės Šubertinė buvo pagarsėjusi kankinimais ir žudynėmis. Jonas atlaikė kankinimus. Jį tardė net Vidaus reikalų ministras Bertašiūnas. Man, netekus Jono, viskas atrodė beviltiška ir prarasta...

Gegužės pradžioje man pranešė, kad turiu dalyvauti susirinkime. Atvyko apie dvidešimt žmonių, tarp jų - atstovas iš Kęstučio apygardos štabo, kalbėjęs apie organizacinius reikalus, ryšius su kito-

□ Jonas Gaidauskas-Breivė ir Antanas Mozeris-Perkūnas apygardos vado J.Kasperavičiaus-Visvydo žūties vietoje Batakių miške. 2003 m.

mis apygardomis, rinktinėmis, aiškinės, kaip apsisaugoti nuo čekistų provokacijų, apie atsišaukimus ir pogrindinę spaudą. Kalbėtoja mačiau pirmą kartą. Aleksas sakė, kad jis buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas. Po kapitono kalbos prasidėjo diskusijos. Nei pavardžių, nei vardų niekas neminėjo - tik slapyvardžius. Supratau, kad dalyvauja būrių vadai. Jiems buvo duodami nurodymai, patarimai. Rinktinės vadas paminėjo, kad Perkūnui (man!) rytoj reikės eiti kartu į rinktinės štabą. Pasitarimas užsitęsė iki vėlyvos nakties. Visi išsiskirstė. Leonas dviračiu išvažiavo namo. Likome keturiose tame pačiame kambaryje. Šeimininkė atnešė šiokios tokios patalynės ir vargingai įsitaisėme nakvynei. Du partizanai ir du ryšininkai visą vakarą ėjo sargybą. Rinktinės vadas liepė pasikeičiant budėti po vieną. Prieš saulėtekį mus prikėlė sargybinis.

Ėjome per platų užsėtą lauką. Vadas, žengdamas paskutinis, iš paskos tempė vielos kamuoliuką, kad sunaikintų pėdas. Vado nurodymu visi ėjome vaga. Po gero pusvalandžio priėjome sodybą, kur mus maloniai sutiko šeimininkas, kaip supratau, senas partizanų globėjas ir ryšininkas. Nusiprausėme, papusryčiavome ir jau buvome pasiruošę eiti, kai išgirdome šūvius. Išbėgę iš kambario ir pasislėpę už krūmokšnių, tolumoje pamatėme atbėgant būrį vyrų. Jie sukrisdavo ant žemės ir vėl bėgdavo retkarčiais iššaudami. Rinktinės vadas mums liepė prisidengiant sodybos trobesiais trauktis beržynėlio link. Nurimo šaudymas, ir visi sustojo. Pro vado žiūronus atpažinau Belovą. Supratome, kad Šakių kaime siautėja čekistai. Toliau ėjome po du, toli vieni nuo kitų, takais ir kaimo keliukais, kol už poros valandų pasiekėme gražią sodybą. Šeimininkas nuvedė į malkinę, atkasė skiedras ir pjuvenas, pakėlė medinį dangtį ir mes... kopėtėlėmis nusileidome į maždaug 3,5x2,5 m bunkerį. Jis buvo tuščias, tik ant sienos kabojo dvi Lietuvos kario uniformos. Pasieniais iš paprastų lentų padarytos lentynos-lovos, ant kurių matėsi patalynė, viduryje - mažas stalelis su laikraščiais ir keletu knygų. Ant sienos kabojo A.Smetonos portretas, o šalia jo - mažytė Trispalvė. Po staliuku pritvirtinta vaistinėlė, iš kurios vadas padavė man vaistų. Juos susidėjau į kišenes. Tiesa, ant sienos kabojo prožektorius, kuris visai neblogai apšvietė "kambarį".

Šiek tiek pailsėjęs atsisveikinau su partizanais ir išlindau iš bunkerio, o šeimininkas nurodė tiesiausią kelią į Lauksargius. Vaistus privalėjau pristatyti Žukų valsčiaus ryšininkui, kur gydėsi sunkiai

sužeistas partizanas. Šeimininkas dar priminė, kad bus maždaug 10 kilometrų. Pasirodo, buvau atsidūręs Žygaičių valsčiuje.

Iš kelionės grįžau išvargęs, bet sekmadienio rytą vėl pėsčiomis išėjau į Žukus. Atėjęs sužinojau, kad ligonis sveiksta. Vaistai, žinoma, jam padės.

Birželio tryliktąją, kaip tik per mano vardadienį, reikėjo iš Žukų valsčiaus parvesti būrį nakvynei pas ūkininką Stradumskį į Kalėnų kaimą, Lauksargių valsčiuje. Eidami pro vieną sodybą pamatėme visuose languose šviesą, išgirdome muziką ir sustoję klausėmės. Užėjome į kiemą. Buvo įdomu, kaip jaunimas reaguos į tokius svečius. Vidun įėjome keturiese. Merginos stovėjo palei sieną, o kitoje pusėje sėdėjo muzikantai ir keletas vyrų. Pamatę uniformuotus visi tylėjo, aiškiai matėsi, kad išsigando. Todėl Bijūnas pasakė gražią kalbelę ir paprašė muzikantų užgroti. Kiti partizanai ir vadas Mindaugas stovėjo koridoriuje. Sušokus valsą, šeimininkas mus palydėjo iki vartų, pasakė, esąs Antanas ir švenčias savo vardines. Visi pasveikinom šeimininką, o Bijūnas prisiminė, kad... “ir mes turime Antaną”. Tada pasveikino mane. Seimininkas kvietė išgerti po taurėlę, bet vadas su Bijūnu padėkoję atsisakė.

Buvo liepos pabaiga. Sekmadienis. Atvažiavęs ryšininkas pranešė, kad vakare bus vykdoma operacija netoli Piktupėnų gyvenvietės. Tai beveik penkiolika kilometrų Pagėgių link. Atvažiavau dviračiu į sutartą vietą ir, įstūmęs jį į krūmus, nuėjau pas vyrus, kurių susirinko apie trisdešimt. Išėjome pirmą valandą nakties, išsidėstėme grupelėmis. Gavau paprastą šautuvą ir dešimt šovinių. Reikėjo paimti gyvą vieną uolų čekistų agentą, kurį žmonės gerai žinojo. Važinėdavo su įgulos kareiviais, darydavo kratas, dalyvaudavo tardymuose, mušdavo žmones. Operacija turėjo vykti prie įgulos, kurioje buvo apie keturiasdešimt kareivių, o už poros šimtų metrų gyveno šis kolaborantas. Buvo duota komanda: jeigu sukiltų įgula, trauktis atsisaukiant į Tauragės-Pagėgių plento pusę ir toliau slinkti grioviais Vilkyškių link. Buvome užsiėmę patogią poziciją nuo įgulos būstinės. Maždaug po valandos gavome komandą keltis ir grįžti. Operacijai vadovavęs Mindaugas papasakojo, kad įleidusi žmona verkė ir prašė nešaudyti, pasigailėti jos vaiko, sakė, kad vyras namuose nenakvojęs, o kažkur išvažiuojęs. Padarę kratą nieko nerado. Vadas išeidamas perspėjo, kad nenubėgtų pranešti kareiviams. Moteris prižadėjusi niekur nekelti kojos. Taip ir nepavyko paimti išdaviko iš enkavėdis-

154-КОРІА
 УТВЕРЖАЮ
 Зам. Министра Государственной
 Литовской ССР
 Подпись: [подпись]
 3

"САНКЦИОН" 19
 Зам. прокурора Литовской ССР
 Госуд. советник 3 кл.
 № 6
 1949 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1949 года апреля 20 " дн. гор. Вильнюс.

Я, Зам.нач. отделения Управления 2Н МГБ Лит.ССР Капитан
КОТЛ, рассмотрев материалы учетного дела № 2008, оформленного Патерским
Уездным отделом МГБ на высылку семьи осужденного бандита
МОЗЕРИСА Антанаса с.Пятраса

НАШЕЛ:

4 марта 1949 года было оформлено учетное дело на высылку семьи
МОЗЕРИСА в составе:

1. Глава семьи МОЗЕРИС Пятрас с.Стасиса, 1899г.р.
2. жена МОЗЕРЕНЕ Елена д.Коятона, 1915г.р.
3. сын МОЗЕРИС Юнас с.Пятраса, 1929г.р.
4. дочь МОЗЕРИТЕ Она д.Пятраса, 1931г.р.

tų panosės. Išsiskirstėme. Grįžau į namus paryčiu.

Iš Alekso Jusčiaus gavau žinią, kad atvažiuočiau pas jį kuo greičiau. Gavau užduotį nuvykti į Vainutą vaistų ir sekmadienį išsiruošiau į kelionę. Susiradau vaistinę, kurioje radau pagyvenusį žmogų ir prisistačiau slapyvardžiu. Vaistininkas atrodė labai geras žmogus. Jis pasiguodė, kad prieš dvi savaites išvežė į Sibirą jo giminaitį. Jis mane maloniai priėmė, nuvedęs į virtuvę pavaišino. Man duotas paketėlis buvo nedidelis. Jį pritvirtinau prie bagažinės ir pasileidau atgal į Lauksargius.

Grįžęs namo jau nebepajėgiau važiuoti į Šakius, todėl nutariau pirmadienio vakare prisistatyti Aleksui. Kitą dieną atvažiavęs Leonas sakė, kad jį siunčia į kursus Vilniuje. Leonas priminė man, kad reikia greičiau įtraukti į darbą Bronių Pūkelį. Labiausiai įsimintina ir lemtinga mano užduotis! Nusprendžiau be suderinimo su šei-

На основании изложенного, —

ПО Л А Г А Л - Б Ы:

Считать правильным фамилию, имя, отчество и возраст выселенных членов семьи:

1. Глава семьи МОЗЕРИС Пятрас с. Стасиса, 1899г.р.
2. жена МОЗЕРЕНЕ Елена д. Коятона, 1915г.р.
3. дочь МОЗЕРИТЕ Она д. Пятраса, 1931г.р.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
10. МОЗЕРИС Юнас с. Пятраса, 1929года рождения от выселения уклонился

ЗАМ НАЧ ОТДЕЛЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ 2Н МГБ ЛИТ ССР

Капитан

(НОТКО)

„СОГЛАСЕН“

Начальник 2 Отдела Управления 2-Н МГБ Лит. ССР

подполковник

3. 1949 года.

mininku partizanus apnakvydinti pas patikimą kaimyną Vytautą Aldukevičių. Pagalvojau: tik vienai nakčiai. Kaimynas per daug mažes nekeiks. Vieta prie šlaito buvo neblogo - visur medžiai. Nesvarbu, kad netoli Lauksargiai ir įgula. Taip ir padariau. Ryšininkas Navickas man pranešė, kur sutikti partizanus. Vakare nuėjau pas gerai pažįstamą ūkininką Petrauską, gyvenantį Griežėnų kaime. Su vyrais

aptarėme planą, kokiais keliais, laukais ar takais eisime. Apie vienuoliktą vakandą išėjome. Pavaduotojas man davė automatą, kurį paslėpiau po lietaipalčiu. Ėjau priekyje. Buvome atsargūs, nes išlindus iš krūmų kaip ant delno matėsi Lauksargiai. Atėjome prieš dvyliką. Prikėlęs šeimnininką paprašiau, kad vieną naktį paglobotų partizanus. Kaimynas sutiko, ir visi nuėjome į kluoną, kur buvo šieno. Pataisėme guolius.

Išeidamas vadui prižadėjau atvesti naują ryšininką Bronių Pūkelį, dirbusį agronomu Lauksargiuose. Rugpjūčio tryliktosios p vakare paėmiau sutaisytas dvi poras batų, nupirkau laikraščių, rūkalų, užėjau pas Bronių Pūkelį, su kuriuo iš anksto buvau susitaręs, ir abu aplinkiniais keliais nuėjome į Aldukevičių sodybą pas partizanus. Ten Bronius priėmė priesaiką, gavo Panteros slapyvardį. Mums išeinant virtuvėje prie lango stovėjo moteris ir žiūrėjo į mus. Tai buvo kaimynė. Po savaitės ji mus visus išdavė...

Išaušo rugpjūčio dvidešimtoji. Iš ryto su broliu Jonu išėjome aviųų pjauti. Sesuo Joana, atnešusi į lauką pietus, pasakė, kad buvo motociklu atvažiavęs sribų viršininkas ir liepė p vakare ateiti į saugumą pas Belovą. Broliui sakiau, kad Belovas vėl mėgins mane verbuoti. Baigę pjauti, sugrįžome namo. Tėvas liepė man šilčiau apsirengti. Išėjau. Netikėtai pastebėjau prie kaimyno Ivoškio sodybos pažįstamą sribą Prudnikovą, kuris, mane pamatęs, užlindo už krūmokšnio. Kitoje pusėje, kiek tolėliau, pamačiau kareivį. Nieko neįtardamas, kūriau planus, kaip atsikratyti Belovo. Netoli “sribelnyčios” sutikau verkiančią Aldukevičienę. Ji pasakė, kad dingo vyras, bet aš ją nuraminau. Sakiau, kad surasiu ir abu pareisime namo. “Sribelnyčioje” pasitiko pažįstamas leitenantas. Jis mane sustabdė, su sribais padarė kratą ir grubiai įstūmė už grotelių, buvusių kampe. “Jūs areštuotas,”- pasakė jis. Tik tada supratau, kad sribai ir kareiviai, matyt, sekė, kur aš eisiu.

Pirmoji mintis buvo iškentėti, neišduoti draugų...